

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในการดำเนินงานตามโครงการหรือการบริหารโครงการไม่ว่าจะเป็นโครงการของรัฐวิสาหกิจ หรือเอกชนก็ตาม จะต้องมีการวางแผนโครงการโดยกำหนดเป็นวัตถุประสงค์และเป้าหมายไว้เพื่อคาดหวัง ผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นภายหลัง เมื่อวางแผนโครงการและมีการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของโครงการ ตลอดจนการออกแบบโครงการเป็นอย่างดีแล้ว ผู้ที่มีอำนาจก็จะทำการคัดเลือกโครงการและอนุมัติโครงการ ต่อไป ต่อจากนั้นก็จะมีองค์การนำโครงการไปปฏิบัติ หรือที่เราเรียกว่า “การบริหารโครงการ” (Project Management) บุคคลทั่วไปมักจะคุ้นเคยกับคำกล่าวที่ว่า “ถ้าการวางแผนโครงการดีก็เท่ากับงาน สำเร็จไปแล้วครึ่งหนึ่ง” แต่ในความเป็นจริงแล้วการวางแผนโครงการที่ดีจะช่วยเพิ่มโอกาสสำหรับ ความสำเร็จเท่านั้น แต่ก็มีใช่เป็นหลักประกันความสำเร็จของนโยบาย/แผนงาน/โครงการสาธารณะทั้งหมด ทั้งนี้เพราะความส าเร็จหรือความล้มเหลวของนโยบาย/แผนงาน โครงการต่างๆ จะต้องผ่านกระบวนการ ต่างๆ อีกมาก โดยเฉพาะกระบวนการบริหารโครงการและการประเมินผลโครงการ ถ้าจะกล่าวให้ เข้าใจง่ายๆ ก็คือการวางแผน (Planning) เป็นเรื่องของ “การคิด” การดำเนินการหรือการบริหาร (Implementation / Operation) เป็นเรื่องของ “การทำ” ส่วนการประเมินผล (Evaluation) ก็คือ “การเทียบ” ระหว่างการคิดกับการกระทำนั่นเองการประเมินผลจึงเป็นขั้นตอนสุดท้ายที่จะทำให้ทราบว่า การปฏิบัติงาน ตามโครงการนั้นบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ เพียงใด มีการเบี่ยงเบนไปจากสิ่งที่คิดไว้หรือไม่ ถ้าเบี่ยงเบนจะ ได้หาวิธีปรับปรุงแก้ไขความคาดหวังกับการปฏิบัติจริงนั้นเป็นไปในทิศทางเดียวกันให้ได้ โดยเฉพาะใน ปัจจุบันการบริหารการพัฒนาประเทศมิได้ประเมินเฉพาะผลส าเร็จของโครงการจากผลผลิต (Output) ที่ได้ จากการดำเนินโครงการเท่านั้น แต่ความสำเร็จของโครงการจะต้องพิจารณาทั้งผลผลิต (Output) ผลลัพธ์ (Outcome) และผลกระทบ (Impact) ด้วย ซึ่งเราเรียกว่า “การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์” (Result Base Management) ดังนั้นการที่จะทราบถึงผลสัมฤทธิ์ของโครงการต่าง ๆ ได้นั้น จำเป็นจะต้องอาศัยกระบวนการติดตามและประเมินผลที่เป็นระบบ^๑

^๑ การประเมินผลระบบเปิด, ชุตติวิชาการประเมินเพื่อการพัฒนา, กรุงเทพมหานคร : สำนักมาตรฐาน, ๒๕๔๕.

วัดเป็นศูนย์กลางแห่งการรวมน้ำใจของบรรดาพุทธศาสนิกชนทำหน้าที่ในการวางรากฐานความเจริญให้แก่สังคมส่งเสริมความเป็นปึกแผ่นความมั่นคงให้แก่สังคมช่วยลดปัญหาสังคมส่งเสริมประสิทธิภาพการควบคุมทางสังคมหรือกล่าวได้ว่าวัดเป็นศูนย์กลางทางศาสนาและวัฒนธรรมที่ผู้คนใช้เป็นบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิตและเป็นเอกลักษณ์ของสังคมซึ่งจะพบได้จากการแสดงออกทางศิลปะวรรณคดีคติธรรมขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีเป็นต้นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันวัดและพระสงฆ์ยังมีบทบาทเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของคนในสังคมตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายพระสงฆ์นอกจากจะมีบทบาทเป็นผู้นำทางกิจกรรมเป็นผู้นำทางด้านจิตใจของคนในสังคมแล้วพระสงฆ์ยังมีบทบาทต่อสังคมส่วนรวมในด้านต่าง ๆ มากมายเช่นการพัฒนาสังคมการสังคมสงเคราะห์สงเคราะห์ผู้ตกทุกข์ได้ยากผู้ที่ได้รับ ความลำบากหรือกระทำการช่วยเหลือแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคม^๒ วัดและพระสงฆ์มีอิทธิพลต่อความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาซึ่งจะช่วยสร้างสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขส่งผลต่อความมั่นคงของประเทศได้เป็นอย่างดี

จากสภาพที่เปลี่ยนแปลงไปของวัดทำให้ประชาชนเสื่อมศรัทธาและหันหลังให้วัดเพิ่มมากขึ้นจากการสำรวจพบว่าวัดมีลักษณะและบทบาทเปลี่ยนไปจากเดิมหลายประการคือประการที่หนึ่งวัดเดิมเคยเป็นที่พำนักของพระภิกษุสามเณรกลายเป็นที่อยู่ของคฤหัสถ์มากขึ้นประการที่สองวัดเดิมเคยเป็นที่บวชเรียนของลูกหลานในท้องถิ่นก็กลายเป็นที่บวชของหนุ่มท้องถิ่นอื่นซึ่งแม้อุปฌาย์ก็ไม่รู้จักประวัติของผู้ขอบรรพชาอุปสมบทมาก่อนนับเป็นจุดอันตรายจุดหนึ่งต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาประการที่สามวัดซึ่งเคยมีความเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศลของชาวบ้านตามแบบลัทธิเถรวาทก็ได้ถูกเปลี่ยนให้มีสภาพคล้าย ๆ กับวัดตามแบบมหายานในต่างประเทศไปเป็นจำนวนมากประการที่สี่วัดซึ่งเคยเป็นระเบียบเรียบร้อยสะอาดร่มรื่นเป็นสิ่งดึงดูดให้ชาวบ้านให้เข้าไปพักผ่อนหย่อนใจก็กลายเป็นวัดที่ขาดระเบียบสกปรกขาดความร่มรื่นทำให้ประชาชนไม่ศรัทธาและไม่อยากเข้าวัดประการที่ห้าวัดซึ่งเคยเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทางสังคมที่พึงปรารถนาก็กลายเป็นแหล่งอบายมุข

ดังนั้น พระสงฆ์เป็นผู้เผยแผ่พระธรรมนำโครงการปฏิบัติธรรมให้แก่อุบาสกอุบาสิกาหรือประชาชนดังนั้นการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนาโดยมีวัดเป็นองค์กรทางศาสนาที่เป็นพื้นฐานทางสังคมและพระภิกษุสงฆ์ กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคมแล้วจะเห็นได้ว่าไม่

^๒พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), การศึกษาเครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๕), หน้า๘๗.

สามารถจะแยกออกจากกันได้^๓ จึงมีการจัดโครงการปฏิบัติธรรมขึ้นเพื่อให้เป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา

โครงการปฏิบัติธรรมบ้านสะเดียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้เริ่มดำเนินการก่อสร้างและเปิดการอบรมเป็นครั้งแรกในเดือนมีนาคม ๒๕๔๕ เพื่อใช้เป็นสถานที่ฝึกอบรมแก่พระภิกษุสามเณรข้าราชการประชาชนนักเรียนนิสิตนักศึกษาโดยมีวัตถุประสงค์ ๖ ข้อคือ

๑. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ศึกษาและทำความเข้าใจตนเองตามหลักธรรมและรู้จักนำไปปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเอง

๒. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ศึกษาธรรมแบบเจาะลึกและเสวนาธรรมกับพระวิทยากรเพื่อให้เกิดปัญญาสามารถนำไปประยุกต์แก้ปัญหาชีวิตได้อย่างเหมาะสม

๓. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้รับการปลูกฝังระเบียบวินัยและค่านิยมที่ถูกต้องดีงามจากพื้นฐานของคุณธรรม

๔. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้อยู่ร่วมกันปฏิบัติธรรมแบบเข้มข้นเน้นการใช้สติควบคุมตนเองในทุกอิริยาบถ

๕. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความเข้าใจและตระหนักถึงคุณค่าความสัมพันธ์ระหว่างชีวิต ธรรมะและธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและ

๖. เพื่อให้ครูอาจารย์ผู้ร่วมไปกับนักเรียนนักศึกษาได้มีโอกาสศึกษาและปฏิบัติธรรมนำไปสู่ความต่อเนื่องในการประพฤติปฏิบัติธรรมในสถานศึกษาต่อไป

โครงการปฏิบัติธรรมบ้านสะเดียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ดำเนินการโดยพระธรรมวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถด้านการฝึกอบรมธรรมะโดยใช้หลักทางสายกลางหรือมัชฌิมาปฏิปทาที่มุ่งเน้นการปรับในการเผชิญกับปัญหาด้วยการใช้สติปัญญาจิตใจที่เข้มแข็งและการปรับพฤติกรรมที่เหมาะสมถูกต้องซึ่งครอบคลุมเกี่ยวกับการฝึกทักษะชีวิตในทุกๆด้านตามหลักทางพระพุทธศาสนาเพื่อสามารถทำให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้และประยุกต์หลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตที่มีความเหมาะสมกับเพศวัยและสภาพแวดล้อมที่ตนดำรงอยู่โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเยาวชนที่เป็นนักเรียนนิสิตนักศึกษาซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของการเข้ารับการอบรมที่โครงการปฏิบัติธรรมบ้านสะเดียง โดยมีการจัดหลักสูตรที่หลากหลายรูปแบบและวิธีการฝึกอบรมที่มีเนื้อหาแตกต่างกันไปตามลักษณะของผู้เข้ารับการอบรม

^๓พระมหานุกต์ จันทราลักษณ์, “ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในจังหวัดมหาสารคาม”, รายงานการค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาการศึกษานอกระบบ), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๖), หน้า๓.

ด้วยเหตุที่โครงการปฏิบัติธรรมบ้านสะเดียงมีหน้าที่โดยตรงในการฝึกอบรมตามหลักดังกล่าวมาเป็นเวลายาวนานสิบกว่าปีแล้วและมีบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญซึ่งมีความน่าสนใจว่าพระวิทยากรมีขั้นตอนและวิธีการฝึกปฏิบัติธรรมตามนัยแห่งพุทธธรรมอย่างไรและเมื่อมีการฝึกอบรมไปแล้วผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะพัฒนาทักษะชีวิตดังกล่าวไปดำเนินชีวิตได้มากน้อยเพียงใดเพื่อจะได้ช่วยกันส่งเสริมให้เกิดการนำเอาหลักพุทธธรรมไปใช้แก้ปัญหาชีวิตในปัจจุบันที่กำลังรุมเร้าอย่างรุนแรงในทุกๆด้านเพื่อเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนได้กลับมาพึ่งตนเองโดยการฝึกปฏิบัติธรรมโดยใช้หลักพุทธทาวนาได้อย่างถูกต้องและเกิดประโยชน์ในการแก้ปัญหาผู้วิจัยจึงมีความสนใจจะศึกษาวิจัยในเรื่องข้างต้นนี้

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตวัดทุ่งสะเดียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

๑.๒.๒ เพื่อการเปรียบเทียบการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตวัดทุ่งสะเดียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหาข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขในการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตวัดทุ่งสะเดียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ การบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตวัดทุ่งสะเดียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นอย่างไร

๑.๓.๒ ผลการเปรียบเทียบการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตวัดทุ่งสะเดียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นอย่างไร

๑.๓.๓ ปัญหาข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขในการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตวัดทุ่งสะเดียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาเรื่อง “การบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตวัดทุ่งสะเดียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์” ซึ่งเนื้อหาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนในหมู่บ้านสะเดียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน ๒,๕๒๕ คน คำนวณ ตัวอย่างด้วยวิธี Taro Yamane^๔ ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๔๕ คน

๑.๔.๓ ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

๑. ตัวแปรต้น ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนผู้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของวัดทุ่งสะเดียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้

๒. ตัวแปรตาม ได้แก่ การบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตวัดทุ่งสะเดียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ซึ่งประกอบด้วยการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) การประเมินสภาวะแวดล้อม ๒) การประเมินปัจจัยนำเข้า ๓) การประเมินกระบวนการ ๔) การประเมินผลผลิต

๓. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๙ รูปหรือคน

๑.๔.๔ ขอบเขตเวลา

ระยะเวลาในการศึกษาวิจัย โดยเริ่มตั้งแต่เดือนกันยายน ๒๕๕๘ ถึง กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙ รวมระยะเวลา ๖ เดือน

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ ผู้ปฏิบัติธรรมที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตวัดทุ่งสะเดียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์แตกต่างกัน

๑.๕.๒ ผู้ปฏิบัติธรรมที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตวัดทุ่งสะเดียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์แตกต่างกัน

^๔ ประสพชัย พสุธานนท์, สถิติธุรกิจ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ที่อป, ๒๕๕๓).

๑.๕.๓ ผู้ปฏิบัติธรรม ที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตวัดทุ่งสะเดียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์แตกต่างกัน

๑.๕.๔ ผู้ปฏิบัติธรรมที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตวัดทุ่งสะเดียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การบริหารจัดการ หมายถึง ระบบที่ประกอบไปด้วยกระบวนการในการโครงการปฏิบัติธรรมมาบริหารจัดการมาดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ทักษะชีวิต หมายถึง ความสามารถของบุคคลที่พยายามจะขัดเกลา ความคิด จิตใจและพฤติกรรมให้เป็นไปในทางที่ถูกต้อง หรือความสามารถของเยาวชน ในการเข้าใจชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่กำลังเผชิญอยู่อย่างถูกต้อง สามารถคาดการณ์ การแสวงหาแนวทางต่าง ๆ เพื่อประกอบการพิจารณาในการตัดสินใจอย่างวิเคราะห์และสมเหตุสมผล

โครงการปฏิบัติธรรม หมายถึง โครงการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของประชาชนในเขตวัดทุ่งสะเดียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ซึ่งประกอบด้วยการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) การประเมินสภาวะแวดล้อม ๒) การประเมินปัจจัยนำเข้า ๓) การประเมินกระบวนการและ ๔) การประเมินผลผลิต

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบถึงการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตวัดทุ่งสะเดียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

๑.๗.๒ ทำให้ทราบถึงผลการเปรียบเทียบการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตวัดทุ่งสะเดียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

๑.๗.๓ ทำให้ทราบปัญหาข้อเสนอแนะและแนวทางในการแก้ไขในการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตวัดทุ่งสะเดียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

๑.๗.๔ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยจะนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตวัดทุ่งสะเดียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์